

Інна АРТЕМЕНКО
м. Київ

Використання інформаційно-комунікаційних технологій при організації навчальних занять з дисциплін психолого-педагогічного циклу

У статті розглядається застосування інформаційно-комунікаційних технологій при організації основних видів навчальних занять у вищих навчальних закладах III - IV рівнів акредитації. Автор доводить, що використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє розвитку у студентів навичок: самостійної і групової роботи над навчальним матеріалом та з першоджерелами, презентації відеопроєктів, ефективного слухання тощо.

Проблема організації занять з використанням інформаційно-комунікаційних технологій є, в умовах інформатизації суспільства, досить актуальною.

Вивчення наукових джерел свідчить, що проблема організації занять з використанням інформаційно-комунікаційних технологій розглядається у роботах вітчизняних вчених: П.В.Стефаненко, Р.С.Гуревич, М.Ю.Кадемії, В.Н.Кухаренко, Коваль, Т.Б.Поясок.

На думку Р.С.Гуревича, використання інформаційних технологій у навчальному процесі дещо змінює функції викладача, оскільки здійснюється їх перерозподіл між викладачем і технічними засобами¹

На нашу думку, використання інформаційних технологій у навчальному процесі значно підвищить результативність засвоєння матеріалу. Ми вважаємо, що використання інформаційно-комунікаційних технологій при організації занять дисциплін психолого-педагогічного циклу вимагає деяких пояснень і уточнень. Тому визначимо деякі наукові поняття.

Організаційна форма навчання - це зовнішній вигляд організації навчального процесу, який пов'язаний з кількістю учнів, місцем і часом їхнього навчання й порядком його реалізації. У ній органічно поєднуються мета, зміст, методи навчання. Структура кожної з форм навчання включає ті самі елементи, що й процес навчання: цільовий, мотиваційно-стимулюючий, змістовий, операційно-діяльнісний, емоційно-вольовий, контрольо-регульовальний, оцінювально-результативний

У вищому навчальному закладі в Україні організація навчально-виховного процесу регламентована Законом України "Про вищу освіту".²

Виділяють наступні форми, в яких здійснюється навчально - виховний процес: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка; контрольні заходи.

До основних видів навчальних занять у вищій школі відносять: лекцію, лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття і консультацію. Розглянемо більш детально основні види навчальних занять.

¹ Гороль П.К., Гуревич Р.С., Коношевський Л.Л., Подоляк В.О. Обчислювальна техніка і технічні засоби навчання / За ред. проф. Р.С.Гуревича - Вінниця: ВДГУ імені Михайла Коцюбинського, 1999. - 324с. С. - 208.

² Закон України "Про вищу освіту" // Голос України. -2002. - 5 березня.

Лекція це основна форма передання великого обсягу систематизованої інформації як орієнтованої основи для самостійної роботи студентів³.

На думку академіка С.У.Гончаренко, "лекція - це систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмета, методів науки"⁴. Головні вимоги до неї: науковість, доступність, єдність форми і змісту, емоційність викладу, органічний зв'язок з іншими видами навчальних занять. Вона повинна дати цілісне, систематизоване, аргументоване і чітке, найсучасніше уявлення про відносно самостійне, складне питання життя чи професійної діяльності. У ній завжди повинна поєднуватись теорія з практикою. В основі лекційного навчання лежить інформаційно-рецептивний метод передачі знань, відповідно до якого викладачем проводиться попередній відбір інформації, організація її сприйняття⁵ студентами з урахуванням їх індивідуальних стилей навчання і демонстрація зразків діяльності із застосуванням отриманих знань на практиці. Як вважає І.Я.Лернер, "...суть справи не змінюється, якщо ця інформація передається не учителем, а по радіо, телебаченню, з кіноекрана...". Застосування, згідно з дослідженнями Р.С.Гуревича, інформаційно-комунікаційних технологій, значно розширює можливості лекційних демонстрацій, дозволяє візуалізувати розв'язок ряду творчих задач, проводити демонстрацію "уявних" експериментів, застосовувати мультиплікацію⁶.

Логічним в такому випадку, на нашу погляд, є висновок про необхідність застосування на сучасному розвитку інформаційного суспільства при організації лекційних занять з психолого-педагогічних дисциплін інформаційно-комунікаційних технологій (або автоматизація лекцій).

В.І.Васильєв та А.М. Довгяллов під автоматизованою лекцією розуміли - систематичне і послідовне викладення проблемних ситуацій розділів конкретної науки з використанням відеокомп'ютерної техніки для демонстрації малюнків, графіків, рухливих зображень тощо⁷.

Ми вважаємо, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій при організації лекційних занять з психолого-педагогічних дисциплін можливо за такими напрямками:

- Візуалізація навчального матеріалу лекцій у вигляді схем, таблиць, малюнків тощо. Це дозволяє викладачу значно скоротити час подачі інформації, а також конкретизувати і узагальнити лекційний матеріал. Слід зазначити, що використовуючи інформаційно-комунікаційні технології на лекції викладач отримує можливість працювати з аудиторією в інтерактивному режимі, який, у свою чергу, дозволяє прямо на лекції моделювати і вносити зміни у демонстраційний матеріал.

³ Яворська Основи педагогіки: Навчальний посібник . - одеса: Юридична література, 2002. - 304с. С.- 66

⁴ Гончаренко Семен. Український педагогічний словник. - Київ: Либідь, 1997. - 376 с. С- 189.

⁵ Гороль П.К., Гуревич Р.С., Коношевський Л.Л., Подоляк В.О. Обчислювальна техніка і технічні засоби навчання / За ред. проф. Р.С. Гуревича - Вінниця% ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 1999. - 324с. С-214.

⁶ Гороль П.К., Гуревич Р.С., Коношевський Л.Л., Подоляк В.О. Обчислювальна техніка і технічні засоби навчання / За ред. проф. Р.С. Гуревича - Вінниця% ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 1999. - 324с. С-215

⁷ Комп'ютерна технологія обучения. Словарь-справочник. Под редакцией Гриценко В.И., Довгяло А.М., Савельева А.Я. А - М Киев "Наукова думка" 1992. С - 42

- Демонстрація навчальних відеосюжетів, в яких розглядаються конкретні проблемні ситуації з професійної діяльності податкового інспектора, розв'язання яких носить психологічний характер. Демонстрація відеосюжетів можлива з наступних тем: "Ділове спілкування", "Конфлікти у діяльності податківця і розв'язання конфліктних ситуацій", "Стрес: шляхи його корекції та подолання працівниками податкової служби", тощо.
- Демонстрація науково-популярних фільмів. Навчальні кінофільми можуть використовуватись напередодні вивчення навчального матеріалу, а також у процесі вивчення матеріалу чи після вивчення теми як повторення і закріплення вивченого. Демонстрація науково-популярних фільмів можлива з тем, які пов'язані з маніпулятивним впливом, а також з темою "Стрес: шляхи його корекції та подолання працівниками податкової служби"

Проведення занять з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі (зокрема на лекційних заняттях) здійснюється в аудиторіях з різними рівнями технічного обладнання, а також в різних режимах роботи лектора з аудиторією. В залежності від цих факторів можна виділити такі різновиди автоматизованих лекцій як моно автоматизовані лекції та інтерактивні автоматизовані лекції.

Розглянемо це більш детальноше.

Моноавтоматизована лекція передбачає роботу лектора в аудиторії де є можливість підключення одного комп'ютера і проектора для комп'ютера. В ході такої лекції лектор усно викладає лекційний матеріал при цьому усні повідомлення супроводжуються демонстрацією малюнків, графіків, таблиць, відеосюжетів тощо. Під час такої лекції можливий зворотній зв'язок аудиторії з лектором тільки у формі усних питань і відповідей, але все ж таки в ході такої лекції переважає монолог викладача з його особистими висновками.

Інтерактивна (або діалогічна) автоматизована лекція має проводитись в аудиторії, яка обладнана автоматизованими робочими місцями студентів, які з'єднанні між собою у локальну сітку локального призначення. За допомогою центрального комп'ютера (який знаходиться у викладача) викладач отримує можливість керувати роботою комп'ютерів студентів. Така лекція має проходити у два етапи. На першому етапі викладач усно викладає один з розділів учбового матеріалу; при цьому на комп'ютери студентів виводиться супроводжувальний учбовий матеріал, ілюстрації, графіки, відеосюжети тощо. Лектор задає темп викладу матеріалу, однаковий для всієї аудиторії. На другому етапі на екран студентів виводиться план лекції, основні поняття, зв'язки та логічні структури матеріалу, а також проблемні ситуації, що виносяться на дискусійне обговорення. Обговорення основних проблемних питань проходить у дискусійній формі при цьому студент має технічну можливість задавати питання викладачу не тільки усно, але й письмово, використовуючи свій комп'ютер. Діалогічна форма взаємодії активізує увагу студентів і дозволяє запобігти монотонності.

Семинарське заняття - це колективне обговорення доповідей, рефератів, повідомлень, що виконанні студентами самостійно, але, як правило, під керівництвом викладача⁸. "Семинар полягає в самостійному вивченні студента"

Л.Я. А - М Киев "Наукова думка" 1992. С - 42

⁸ Педагогический энциклопедический словарь/Гл. ред. Б.М.Бим-Бад; Редкол.: М.М.Безруких, В.А.Болотов, Л.С.Глебова и др. - М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. - 528с. - С. 257.

ми за завданням педагога окремих питань і тем лекційного курсу з наступним оформленням матеріалу у вигляді реферату, доповіді тощо"⁹. Він сприяє розвитку в студентів навичок самостійної роботи над навчальним матеріалом та з першоджерелами.

Характерна особливість семінару - в груповому обговоренні студентами під керівництвом викладача певного навчального питання.

Автоматизований семінар - вид учбової діяльності, який пов'язаний з удосконаленням навичок і закріпленням теоретичних положень за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій.¹⁰

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій при організації семінарських занять з психолого-педагогічних дисциплін можливо за такими напрямками:

Перевірка якості засвоєння лекційного матеріалу і готовності до семінарського заняття за допомогою індивідуального опитування або бліц-опитування. Проводиться з метою актуалізації деяких теоретичних знань у пам'яті студентів. При бліц опитуванні в автоматизованому режимі інформація (питання, проблемні ситуації тощо) паралельно надходить на всі комп'ютери одночасно всім студентам. Кадри надходять у строгій послідовності, а час витримки кадра залежить від складності матеріалу, що надається. Індивідуальне опитування передбачає те, що кожний окремих студент отримує індивідуальний набір різних завдань шляхом випадкової виборки завдань з пам'яті, та буде самостійно керувати швидкістю подачі інформації. При індивідуальному опитуванні можливо також отримати підказку або демонстрацію рішення. При проведенні індивідуальних і бліц-опитувань викладач може отримати оперативну інформацію про хід заняття, спостерігати за роботою будь-якого студента, а при необхідності надати інформацію студенту про його особистий ступінь підготовленості до заняття.

- **Організація і проведення відеодискусій з проблемних питань, сюжетів, тощо.** Максимально сприяє розвитку самостійного мислення і вмінню відстоювати свою точку зору. Відео дискусія складається з таких етапів: сприйняття предмета дискусії, його аналіз і оцінка, прийняття рішення. При проведенні відеодискусій кожний етап супроводжується демонстраційним матеріалом. Так, перший етап супроводжується демонстрацією проблемної ситуації, а також на екрани моніторів виводиться сформульована проблема, яка буде обговорюватися. На початку другого етапу викладач надає форму протоколу для аналізу проблемної ситуації у якій студенти записують всі можливі точки зору на проблемну ситуацію. Після чого йде обговорювання у групах. Група має виробити спільне рішення і зробити висновки, які будуть занесені до протоколу відеодискусії.
- **Організація і проведення відеоконференцій за тематикою рефератів студентів.** Сприяє розвитку у студентів навичок пошуку, добору і послідовного викладення матеріалу, а також навичок усної і письмової його презентації. Крім того, при обговоренні рефератів, студенти отримують навички ефективного слухання, формулювання питань та вмінню відсто-

⁹ Гончаренко Семен. Український педагогічний словник. - Київ: Либідь, 1997. - 376 с. С- 300.

¹⁰ Компьютерная технология обучения. Словарь-справочник. Под редакцией Гриценко В.И., Довгяло А.М., Савельева А.Я. А - М Киев "Наукова думка" 1992. С - 57

ювати свою точку зору. Весь демонстраційний матеріал до своїх рефератів студенти готують самостійно заздалегіть на електронних носіях. А потім, перед виступом, переносять його на комп'ютер викладача.

- **Організація і проведення групових відеопроєктів, творчих робіт по групам і аналіз діяльності робочих груп над поставленими задачами.** Ця взаємодія у групі сприяє розвитку у студентів навичок роботи у групі, спільної творчої діяльності, а також навичок усної і письмової презентації результатів своєї діяльності. Студенти, об'єднанні у робочі групи, працюють над спільним відеопроєктом і його презентацією в електронному варіанті. Після того, як робота над спільним проєктом закінчена, розміщують результати спільної діяльності на комп'ютері викладача. Спільний відеопроєкт може супроводжуватися усним представленням результатів діяльності. Оцінювання робіт проводиться самими студентами за попередньо підготовленими викладачем критеріями оцінювання і вносяться до електронних протоколів, які виводяться на комп'ютери студентів. Потім проходить усне обговорення результатів проведених відеопрезентацій і їх оцінювання.
- **Групова робота над проблемними ситуаціями, обговорення цієї роботи.** Ця робота в групі стимулює студентів до активної участі у колективному мисленні, сприяє приведенню різноспрямованих знань до певної системи. Студенти, об'єднанні у робочі групи, працюють над спільним завданням. Після чого презентують результати своєї роботи усно чи в електронному варіанті.

Для формування у студентів навичок та умінь проводяться практичні заняття.

"*Практичне заняття* - це форма навчального заняття, при якому педагог організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчального предмета й формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформованих завдань"¹¹. Вони проводяться в аудиторіях, лабораторіях, навчальних кабінетах, навчальних містечках, на місцевості та у виробничих організаціях. "Практикум - форма навчального процесу, за якою учні самостійно виконують практичні та лабораторні роботи, застосовуючи знання, навички й уміння"¹².

Практичне заняття - це форма організації деталізації, аналізу, розширення, поглиблення, закріплення, застосування і контролю за засвоєнням отриманої навчальної інформації (на лекції та під час самостійної роботи під керівництвом викладача вищого навчального закладу

Автоматизовані практичні заняття - така учбова діяльність, яка пов'язана з набуттям практичних навичок у відповідній галузі знань (психології і педагогіки) з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Будується на поєднанні традиційних і інформаційно-комунікаційних форм навчання і контролю знань.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій при організації практичних занять з психолого-педагогічних дисциплін можливо за такими напрямками:

¹¹ Гончаренко Семєн. Український педагогічний словник. - Київ: Либідь, 1997. - 376 с. С- 268

¹² Педагогический энциклопедический словарь/Гл. ред. Б.М.Бим-Бад; Редкол.: М.М.Безруких, В.А.Болотов, Л.С.Глебова и др. - М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. - 528с. С-

- Використання інформаційно-комунікаційних технологій при проведенні ділових ігор та обговорення їх результатів з метою демонстрації результатів ігрової діяльності студентів.
- Обговорення результатів сюжетно рольових ігор, що проводились в реальному режимі.

Індивідуальні заняття - заняття, при якому здійснюється педагогічна взаємодія викладача з одним студентом, який знаходиться не в аудиторії

Консультація - такий вид навчальних заняття, що проводиться у вигляді співбесіди індивідуально чи по групам у позанавчальний час за певним графіком чи за потребою, після завершення розділу програми, в процесі його вивчення і особливо ефективно - в період підготовки до іспиту чи заліку.

При організації індивідуальних занять та консультацій з психолого-педагогічних дисциплін можливо застосування Інтернет технологій у вигляді електронного листування, а також індивідуального опрацювання електронного курсу під дистанційним керівництвом викладача.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій при організації навчальних занять з дисциплін психолого-педагогічного циклу надає викладачу зробити заняття більш мобільними, а також сприяє розвитку у студентів навичок: самостійної і групової роботи над навчальним матеріалом та з першоджерелами, презентації відеопроєктів, ефективного слухання тощо.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2007

Инна АРТЕМЕНКО

Использование информационно-коммуникационных технологий при организации учебных занятий по дисциплинам психолого-педагогического цикла

Резюме

В статье рассматривается применение информационно-коммуникационных технологий при организации основных видов учебных занятий в высших учебных заведениях 3-4 уровней аккредитации. Автор доказывает, что использование информационно-коммуникационных технологий содействует развитию у студентов навыков: самостоятельной и групповой работы над учебным материалом и с первоисточниками, презентации видеопроєктов, эффективно-го слушания и тому подобное.

Inna ARTEMENCO

Use of of informative-communication technologies during organization of lessons on disciplines of psychology -pedagogical cycle

Summary

Application of of informative-communication technologies during organization of basic types of lessons at the higher educational zalcldah 3-4 levels of accreditation is examined in the article. An author leads to that the use of of informative-communication technologies assists to development at the students of skills: independent and group prosecution of educational material and with original sources, presentation of videoprojects, effective listening and others like that.